

**Streszczenie wyników badań
opinii ekspertów wewnętrznych
oceniających wnioski złożone w konkursach
NCN rozstrzygniętych w 2013 roku**

Kraków, sierpień 2014 r.

Założenia i cele badawcze

Cel badań

- eksploracyjny, poznawczy;
- zebranie i charakterystyka opinii ekspertów wewnętrznych na temat obowiązującego w NCN systemu finansowania projektów badawczych, w tym między innymi procesu oceny wniosków, oferty konkursowej i warunków poszczególnych konkursów, prac Zespołów Ekspertów (ZE), kwestii etycznych, obsługi techniczno-organizacyjnej paneli eksperckich;
- realizacja wewnętrznych działań ewaluacyjnych.

Zakres podmiotowy badań

- Badania ankietowe skierowane docelowo do wszystkich ekspertów wewnętrznych – członków ZE, oceniających w drugim etapie wnioski złożone w konkursach rozstrzygniętych w 2013 roku (MAESTRO 3, HARMONIA 3, OPUS 4, PRELUDIUM 4, SONATA 4, SONATA BIS 2, MAESTRO 4, HARMONIA 4, FUGA 2, ETIUDA 1, SYMFONIA 1, OPUS 5, PRELUDIUM 5, SONATA 5).

Metodologia

- Badania były realizowane techniką CAWI podczas odbywających się w siedzibie NCN posiedzeń ZE w ramach drugiego etapu oceny merytorycznej wniosków.
- Współczynnik realizacji próby wyniósł 80% (stosunek liczby ekspertów, którzy wypełnili ankietę do całkowitej liczby członków ZE w próbie – 1250).
- Uzyskano 996 indywidualnych odpowiedzi, przy czym wielu ekspertów mogło wziąć udział w ankiecie więcej niż jeden raz, gdyż w okresie realizacji badań uczestniczyli w ocenie merytorycznej wniosków złożonych w różnych konkursach. W związku z tym podstawą analizy była pojedyncza, anonimowa wypowiedź eksperta.

Potencjał i ograniczenia badań

Wykorzystanie techniki CAWI umożliwiło uzyskanie opinii od dużej liczby ekspertów w relatywnie krótkim czasie. Dodatkowo, większość pytań w ankiecie miało charakter otwarty, co umożliwiło ekspertom wyrażenie opinii własnymi słowami. Z drugiej strony, taka konstrukcja narzędzia badawczego przełożyła się na dużą rozpiętość otrzymanych informacji, zarówno pod względem poruszanej tematyki, jak i zakresu, długości wypowiedzi czy jej formę, co z kolei wiązało się z pewnymi trudnościami interpretacyjnymi. W zbiorze odpowiedzi na pytania otwarte znalazły się bowiem zarówno wypowiedzi zwięzłe i lakoniczne, jak i bardziej rozbudowane, wykorzystujące maksymalny limit tysiąca znaków.

Podczas analizy zebranych informacji wyróżniono, skategoryzowano, a następnie scharakteryzowano rodzaje wątków pojawiających się w wypowiedziach ekspertów. Ze względu na obszerność materiału, niejednokrotnie konieczne było dokonanie interpretacji ogólnikowych, hasłowych sformułowań i podejmowania w pewnym stopniu arbitralnych decyzji odnośnie przypisania danej wypowiedzi do odpowiedniej kategorii. Występowanie danej kwestii mogło mieć charakter lokalny, ograniczony szczególnie do jednego bądź kilku paneli w edycji konkursu (np. uwagi dotyczące skali oceny jednego z kryteriów, która obowiązywała tylko w jednej edycji danego konkursu). W analizie odpowiedzi przyjęto również założenie, że eksperci mogli nie posiadać pełnej wiedzy na temat wszystkich zmieniających się z czasem zasad i warunków konkursów, czego dowodziły pojawiające się sugestie dotyczące zmian zasad i rozwiązań już nieistniejących bądź zaktualizowanych. Wśród poruszanych wątków starano się między innymi zidentyfikować najważniejsze problemy oraz propozycje rozwiązań, jakie wskazywali respondenci. Dodatkowo, oprócz jakościowej kategoryzacji i ich charakterystyki, typowe wątki zostały zliczone, jednak podanych liczebności nie należy traktować jako dokładnego oszacowania liczby wypowiedzi na dany temat, a jedynie jako orientacyjną częstość występowania określonej problematyki wśród wypowiedzi ekspertów. Interpretacja wyników wymaga zachowania dużej ostrożności, szczególnie przy uogólnianiu pojawiających się opinii.

Poniższe streszczenie jest więc prezentacją kategoryzacji wypowiedzi, wypracowanej na podstawie jakościowej i ilościowej analizy treści (całego wachlarza opinii, sugestii i wskazówek formułowanych przez ekspertów w trakcie badania ankietowego).

Główne wyniki badania

Zakres merytoryczny badania

Badania w zakresie merytorycznym obejmowały opinię ekspertów wewnętrznych na temat: (1) pracy Zespołu Ekspertów, współpracy z członkami zespołu i z przewodniczącym, przebiegu dyskusji podczas posiedzeń i podejmowania decyzji, (2) obowiązującego procesu oceny wniosków składanych w ramach konkursów NCN oraz warunków tych konkursów, (3) jakości i rzetelności pracy Koordynatora Dyscyplin, (4) jakości wniosków składanych w konkursie, w ramach którego eksperci oceniali wnioski oraz (5) aspektów techniczno-organizacyjnych prac Zespołów Ekspertów.

Niniejszy tekst nie obejmuje przy tym obszaru analizy, który dotyczył oceny pracy Koordynatorów Dyscyplin.

Jednoznaczna ocena prac Zespołów Ekspertów¹

Analiza odpowiedzi respondentów przynosi jednoznacznie pozytywną opinię dotyczącą prac Zespołów Ekspertów, których byli uczestnikami. Eksperti pozytywnie oceniali zarówno współpracę z innymi członkami Zespołu i przewodniczącym, jak i przebieg dyskusji podczas posiedzeń i procedurę podejmowania decyzji. W masie pozytywnych wypowiedzi pojawiają się wskazania zaobserwowanych nieprawidłowości, jednak są one nieliczne. Wskazywano m.in. na zbyt szybkie procedowanie panelu, niewystarczające zdolności kierownicze niektórych przewodniczących Zespołów czy też na takie kwestie, jak dominujące zachowanie innych członków Zespołu, które miało wpływ na jego prace. Niemniej jednak, wypowiedzi, które zawierały treści jednoznacznie negatywne stanowią mniej niż 1% wszystkich zebranych opinii (9 z 996). W ostatniej fali badania ankietowego, którą przeprowadzono pod koniec 2013 r. dla konkursów OPUS 5, PRELUDIUM 5 oraz SONATA 5, wprowadzono także możliwość dokonania oceny prac ZE na pięciopunktowej skali ocen (1 – bardzo nisko, 5 – bardzo wysoko). Średnia wszystkich ocen prac paneli eksperckich wyniosła 4,7, a mediana – 5 (spośród pozyskanych 402 odpowiedzi).

Proces oceny wniosków oraz warunki konkursów – wiele głosów, wiele opinii²

W trakcie analizy wypowiedzi ekspertów na temat procesu oceny wniosków i warunków konkursów NCN, zidentyfikowano i wyodrębniono siedem głównych obszarów tematycznych, do których odwoływali się uczestnicy badania: (I) kryteria oceny dorobku naukowego (411 wskazań, 41% wypowiedzi), (II) opinie na temat ekspertów zewnętrznych NCN (333, 33%), (III) pozostałe kryteria oceny wniosków (282, 28%), (IV) opinie na temat ekspertów wewnętrznych (130, 13%), (V) uwagi dotyczące formularza wniosków (30, 3%), (VI) uwagi techniczne (63, 6%), (VII) zasad dokonywania oceny projektów (65, 6%). Liczba wskazań podana przy każdym z wyróżnionych obszarów tematycznych przewyższa liczbę uzyskanych w trakcie badania odpowiedzi (996), ponieważ w jednej wypowiedzi eksperta mogło pojawić się jednocześnie kilka z wyżej wymienionych wątków. W każdym z tych obszarów zidentyfikowano i następnie zliczono pojawiające się najczęściej szczegółowe kwestie problemowe oraz propozycje rozwiązań. Rysunek 1 przedstawia rozkład procentowy wypowiedzi, w których pojawiły się wyżej wymienione obszary.

¹ W odpowiedzi na pytanie: *Jak ocenia Pani/Pan pracę w Zespole Ekspertów, w tym: współpracę z przewodniczącym i członkami ZE, przebieg dyskusji i głosowań podczas posiedzeń oraz podejmowanie decyzji, przestrzeganie zasad etycznych, inne aspekty?*

² W odpowiedzi na pytania: *Jak ocenia Pani/Pan przyjęty w Narodowym Centrum Nauki proces oceny wniosków złożonych w konkursach? Jakie elementy wg. Pani/Pana wymagają udoskonalenia, a jakie funkcjonują właściwie? oraz Jak ocenia Pani/Pan warunki konkursu i kryteria oceny przyjęte dla aktualnie omawianego konkursu? Czy są wg Pani/Pana elementy, które wymagają zmiany?*

Rysunek 1. Obszary problemowe poruszane w wypowiedziach ekspertów (rozkład procentowy wypowiedzi (rozkład procentowy))

kwestie związane z kryteriami oceny dorobku naukowego pojawiły się w 41% wypowiedzi ekspertów	eksperci zewnętrzni, w tym zagraniczni 33%	pozostałe kryteria oceny 28%
	eksperci wewnętrzni 13%	uwagi techniczne 6%
		zasady oceniania projektów 6%
		uwagi dot. wniosku 3%

N=996

Tematyką, która pojawiała się najczęściej w wypowiedziach ekspertów były kwestie związane z kryteriami oceny wniosków, a szczególnie z kryteriami oceny dorobku naukowego osób wskazanych we wnioskach. Ekspertcy wskazywali m.in. na różną rolę i wysokość mierników bibliometrycznych w ocenie wniosków w poszczególnych dyscyplinach nauki, na wagę oceny dorobku w całościowej ocenie projektu badawczego oraz na skalę przyjęte dla oceny dorobku. Istotna liczba opinii dotyczyła również ekspertów zewnętrznych, z opiniami których oceniający mieli styczność podczas drugiego etapu oceny merytorycznej. Rozpiętość opinii co do roli ekspertów zagranicznych w procesie oceny wniosków była duża. Wśród opinii znalazły się zarówno te, jednoznacznie uznające zasadność obecności ekspertów zagranicznych w tym procesie, jak i te krytykujące korzystanie z zagranicznych recenzji. Wśród wypowiedzi ekspertów zidentyfikowano szereg wzajemnie wykluczających się i sprzecznych postulatów oraz propozycji, które wynikają m.in. z różnorodności respondentów – przedstawicieli środowiska naukowego.

Jakość składanych wniosków w oczach ekspertów

Respondenci oceniali jakość składanych wniosków na pięciostopniowej skali (1 – bardzo nisko, 5 – bardzo wysoko), przyznając im średnio ocenę 3. Najniżej oceniana była jakość wniosków składanych w ramach grupy nauk humanistycznych, społecznych i o sztuce, i taka prawidłowość była obserwowana bez względu na typ konkursu.

Ekspertcy zostali również zapytani, czy w ich mniemaniu istnieją jakieś rozwiązania, przy pomocy których można zadbać o wyższą jakość składanych wniosków. Odpowiedzi na to pytanie można podzielić na cztery grupy. Najczęściej wskazywano propozycje działań, które powinno podjąć Centrum. Duża część ekspertów nie wyraziła w ogóle zdania na ten temat. Pojawiło się również wiele opinii sugerujących, że jakość wniosków jest po prostu wypadkową kondycji polskiej nauki i środowiska naukowego. Najmniej liczna grupa wypowiadających się nie miała zastrzeżeń co do jakości wniosków. Najczęściej sugerowanymi działaniami zmierzającymi do poprawy jakości wniosków wpływających do NCN było wypracowanie odpowiedniego systemu przekazywania i wymiany informacji, w tym systemu szkoleniowego dla wnioskodawców, na który składać miałyby się trzy główne działania, tj. przekazywanie wyczerpujących informacji poprzez stronę internetową Narodowego Centrum Nauki, system szkoleniowy dla wnioskodawców oraz otwarte spotkania z potencjalnymi wnioskodawcami na uczelniach. Wspominano również o promowaniu młodych naukowców oraz o działaniach pro-jakościowych tj. konsekwentnym stosowaniu zasady karencji i zastrzeżeniu kryteriów wyboru wniosków.

Aspekt techniczno-organizacyjny

Organizacja i przygotowanie techniczne prac Zespołów zostały ocenione przez ekspertów pozytywnie, przy czym najwyżej oceniono komfort pracy ZE, wyposażenie sal konferencyjnych oraz jakość usług hotelowych. Relatywnie najniżej oceniono system informatyczny OSF, wskazując między innymi na jego archaiczność oraz brak intuicyjnych rozwiązań w obrębie systemu, co utrudnia jego obsługę.

Wykorzystanie wyników

Pierwsze tego typu badania zrealizowane wśród ekspertów wewnętrznych NCN spotkały się z dużym zrozumieniem i zaangażowaniem z ich strony, o czym świadczyć może choćby bardzo wysoka stopa zwrotu ankiet (80%). Uczestnicy badania w większości pozytywnie oceniają pracę podczas posiedzeń ZE, zarówno pod względem współpracy z pozostałymi członkami, jak i w zakresie oferowanego im komfortu pracy. Więcej zastrzeżeń budziły niektóre rozwiązania przyjęte w procesie oceny wniosków oraz warunki konkursów NCN. Ponadto, sama jakość wniosków składanych w ramach konkursów NCN oceniana jest przez ekspertów jako średnia. Ekspertcy wskazywali m.in. na wpływ obecnej kondycji środowiska akademickiego i polskiej nauki na jakość wniosków, podkreślając jednocześnie dużą rolę edukacyjno-informacyjną Centrum w tym zakresie.

Wyniki badań ankietowych były na bieżąco opracowywane i przekazywane do wiadomości Radzie Narodowego Centrum Nauki oraz Dyrekcji Centrum. W 2013 r. NCN w odpowiedzi m.in. na sugestie i opinie środowiska naukowego, w tym również ekspertów wewnętrznych³, wprowadziło szereg zmian obejmujących warunki i regulaminy konkursów, zasady oceny wniosków oraz dopuszczalne koszty kwalifikowane. Zmiany te wprowadzane na bieżąco, równoległe z realizacją badań ankietowych na przestrzeni całego roku.

³ Do Narodowego Centrum Nauki spływają stale uwagi, sugestie i komentarze na temat działalności Centrum, w tym na temat prowadzonych konkursów, ze strony indywidualnych naukowców lub szerszych gremiów, w formie maili, listów czy też petycji. Badania wśród członków ZE powtórzyły szereg pojawiających się opinii.